

ISKOLA ÉS HONISMERET

Tanítómestereink

Herrmann Antal: **A néprajz és a néptanító¹**

A földrajz természetes törvényei és a történelem örök etikai igazsága a nagy és kis antant önkényének pillanatnyi bitorlásai ellen is biztosítják Nagymagyarország integritását, és nemzetünk őseréje s ellenségeink gyöngesége mellett tényné fogják igazolni a magyar irredentizmust. Ezek a törvények, s a faji és a nemzeti érzés közössége minden demarkációs vonalat eltörölő kapcsolatok a történelmi és a csonka Magyarország közt. A népmesében a hős szétmarcangolt testének tagjait az élet vize forrasztja ismét össze. A szétdarabolt Magyarországot feltámasztó életvizének egyik forrása a nemzeti szellem és hagyomány hatványozott kultusza. Ezt meg kell ismerni és érteni, általánosan tudatossá tenni. Erre kell vezetni és buzdítani a jelen generációt, nevelni a jövő nemzedéket. Mindkét feladat főleg a tanítónak és elsősorban a néptanítónak nagy nemzetmegváltó kultúrmissziója. [...]

Lesújtott nemzetünk létérdeke, megújulásának első feltétele, hogy minél hatékonyabban és általánosabban érvényesüljön a nemzeti szellem egész életében, főleg ennek előkészítőjében és irányítójában, a nevelésben. Ezért a tanítónak a legalaposabban és konkrét meghatározottsággal ismernie kell a nemzeti szellemet. Ez nem valami absztrakt fogalom, tartalmatlan szólam, milyennek a kiegyezés utáni kor deklamáló hazafiai a nemzeti génusz jelszavát használták. Ez él, ténykedik a nemzet történelmében, intézményeiben, nyelvében, irodalmában, művészetében, és legközvetlenebbül nyilatkozik és hat a nemzetté kialakult népközösség közös világnézetében, hagyományaiban, erkölcsében, szokásaiban, hiedelmében, költészetében, öröklött formájú tárgyi alkotásaiban és egész sajátos életében. Ezekbe mélyen bele kell pillantania a tanítónak, ha a sokat hangoztatott, de kevésbé értett nemzeti szellemnek illő helyet akar adni nevelési elvei közt. [...]

Az a tanító, aki előtt a nép érzésének, gondolkodásának és egész életfolyamatának módja olyan, mint egy tiszta átlátszó üveglap, az aztán a néplélek eszményi jelenségeiből: költészetéből, művészetéből, az erkölcsi világrendről való felfogásából nyerheti azt a nemes fémeket, azt az amalgámmá szilárdult híg ezüstöt, mellyel bevonva amaz üveglap tükörré válik, amelyet az általános műveltség és az emberi közösség aranykeretébe foglalva, a nép elé tarthatunk, hogy ismerje meg benne önmagát, az esetlegességek fogyatkozásaitól ment igaz lényegét, jobb énjét, főleg abból a célból, hogy ehhez minél hasonlóbbá váljék köznapi életében is.

A város és a falu közti viszonyra nézve igen egyoldalú az a felfogás, mely szerint a város civilizációt ad a falunak, s a falu csak kenyeret a városnak. Az észszerű modern szociológia, mely a faluhoz való visszatérést javasolja a hipercivilizáció kinövéseinek orvoslásául, kellő-

1 Herrmann Antal (Brassó, 1851. július 30.–Szeged, 1926. április 15.) magyar néprajzkutató, egyetemi tanár, a Magyar Néprajzi Társaság egyik alapítója. Közleményünk eredeti megjelenése: Néptanítók Lapja 1920. nov. 11. 53. évf. 44-46. sz. 8-10. A kihagyásokat [...] jelzi. (A szerk.)

en méltányolja a falu kulturái és etikai értékét is. A tanító és a nép viszonylatát is rendesen igen egyoldalúan ítélik meg. A tanító műveltséget nyújt a népnek, és ennek fejében csak igen szerény anyagi ellenértéket, szűkös kenyeret kap a közfelfogás szerint; azonban a tanítón múlik, hogy minél bensőbb szellemi és erkölcsi kölcsönhatás, reciprocitás is létesüljön közte s a nép között. [...]

A néptanító szellemi közvetítő a magasabb értelemben vett nemzet és az alsóbb értelemben vett nép között. Hivatalos feladata elsősorban, hogy a nemzet műveltségét közlesse a néppel. De fordított irányban is fontos hivatása lehet. Nemcsak a magasabb nemzeti kultúra, hanem az egész nemzeti lét a népeleten alapszik, abból ered és táplálkozik, mint a korona és a virág a gyökérből. Leginkább a néptanító van arra hivatva és képes arra, hogy közlesse a nemzet egyetemével a primitív népelet, a naiv néplélek eredeti energiáit, alkotó erejét, ősi elemeit, öröklött hagyományait. Ezek azok az életforrások, melyeknek üde errei nélkül elposványosodik a civilizációnak bármi téres és mély tava. Különösen nagy rázkódások, depressziók, destrukciók és hanyatlások után a romlatlan konzervatív néplélekből kell kiindulnia a nemzeti rekonstrukciónak, megújhodásnak, reneszánszának.

A nevelésnek a nemzethez való viszonylatában három irányt lehet megkülönböztetni: a nemzetnevelést, a nemzeti nevelést és a nemzetnévelést. Ez utóbbinak igazán nemzetalkotó feladata: egy primitívebb kultúrájú és gyöngébb erejű, de kedvező helyzetű és fejlődésre képes népet nemzetnéveléssel emelni; vagy több népelemet egységes nemzetnéveléssel összeforrasztani olyképpen, hogy a nagy túlsúlyban levő erős elem szilárd alapjára és biztos keretébe foglalja a többi gyöngébb elemeket a földrajz és a történelem végzettszerű logikájánál fogva, sajátos népiségek fenntartása és faji kultúrájuk fejlesztése mellett is. Tagadhatatlan, hogy mi a nemzetalkotásnak ezen utóbbi stádiumában is voltunk, és ebbeli feladatainkat fogyatékosan teljesítettük. Be kellett volna látnunk, hogy jobban kell törődnünk úgynevezett nemzetiségeink népiségével. Ezekkel szemben az általános kultúrfeladataink mellett úgyszólván gyámi kötelessége lett volna nemzetünknek, melynek nevére e haza szent földje mint történelmi hitbizomány, ezer év óta be van táblázva a nemzetek telekkönyvében. Saját jól felfogott nemzeti érdekünk is azt kívánta volna, hogy nem magyar fajú népeink tanulmányozását is mi magunk végezzük az igazság jegyében, és ne engedjük át e kényes munkát tudatlan kontárokra vagy lázító agitátorokra. E fontos feladatot azonban nem tette tárgyatlanná hazánk ideiglenes feldarabolása és túlnyomóan nemzetiségeink lakta vidékeink elszakítása. Sőt, a megmaradt országzöm konszolidálása és az elválasztott perifériák revindikálása érdekében még fontosabbá és sürgösebbé vált e munka, melynek főrésze a néptanítóinkra hárul, kik ezzel szószerint is a második honfoglalás főtényezői lehetnek. [...]

Néphagyományaink nemzetünknek legbecsesebb öröklött szellemi kincsei, melyeket nem rabolhat el sem az antant, sem a kommunizmus. Azoknak összegyűjtése, megmentése, feldolgozása nemzeti kultúrpolitikánk legsürgösebb és legfontosabb feladata. A szó és a hit, a cselekvés és a tárgy népies hagyományainak kataszterszerű inventáriumának megalkotásában az irányító, rendszerező szaktudós legértékesebb, sőt nélkülözhetetlen dolgozótársa a néptanító, aki mindig és mindenütt közvetlenül és bensőségesen érintkezhetik a néppel, annak minden rétegével. Ebbéli munkájával nagy hasznára van a nemzeti tudománynak és az emberi civilizációnak, a népnek és önmagának. Megkönnyíti pedagógiai feladatát, megnyeri a nép bizalmát, tekintélyt szerez magának le- és felfelé. Reá nézve a népelet tanulmányozása lélekűdítő és emelő szellemi foglalkozás, melyhez nála nem kell különös szaktudás és tudományos apparátus, csak helyes érzék, jó megfigyelés, munkakedv és hajlandóság. [...]